

Bokmelding

Aasulv Lande: *Japans religioner*, Samlaget 1990.

Aasulv Landes innføring i japanske religioner er en begivenhet som av flere grunner hilses med glede. For det første fins det ikke noe tilsvarende i norsk sammenheng. Boka fyller således et åpenbart behov. For det andre er forfatteren usedvanlig godt kvalifisert til jobben. Mange års arbeid i Japan, utmerkede språkkunnskaper og langvarige studier av japanske religioner har gjort Lande til en av de fremste eksperter på emnet i Norden.

Boka henvender seg til studenter og andre som søker «grunnleggende informasjon» om japanske religioner. Den presenterer likevel stoffet med vinklinger og prioriteringer som gjør at den ikke uten videre faller i den tradisjonelle kategorien «lærebok», i alle fall ikke av den kjedelige sorten. Mest iøyenfallende er det at Lande har valgt å legge vekten på Japans nye religioner. Deres opprinnelse og historie fra 1868 til 1945 presenteres først i et større hovedkapittel. Der nest konkluderer han hvert av de påfølgende kapitlene om folkereligiositet, shinto, buddhisme og kristendom med spesiell referanse til de nye religioner, for så å la deres utvikling i etterkrigstiden være et hovedelement i bokas avsluttende kapittel. Fremstillingen er hele veien forsynt med fotnoter, også dette særlig utførlig til de nye religioner. Boka avsluttes med et større register over relevante japanske ord og uttrykk, ei nyttig adresseliste både til nye og tradisjonelle religioners hovedsentra, samt

en omfattende bibliografi over japansk-språklig og vestlig litteratur til emnet. Alt sammen verdifullt for den som vil arbeide videre med stoffet.

Landes fremstilling har en rekke ubetingede kvaliteter. Den presenterer et vell av kunnskap om en omfattende og ganske så uoversiktlig materie. Enhver som har beskjeftiget seg med Japans religiøse liv og historie vet at det trengs en solid guide for å orientere seg med utbytte på dette området. Lande har innsikt og oversikt i imponerende grad. Stoffet som presenteres er for en stor del hentet fra japansk-språklige kilder og fra samtaler mellom forfatteren og representanter fra de ulike miljøer. Det bekrefter kvaliteten på boka, vederheftigheten i det som formidles og forfatterens innlevelse i sin materie.

Videre settes religionene inn i sin sosio-politiske og historiske kontekst på en måte som gjør fremstillingen spennende, ikke bare for studenten som er interessert i religion, men for alle som ønsker kunnskap om japansk mentalitet og samfunnsliv. Kanskje er denne utpregede kontekstuelle tilnæringsmåten til det religiøse liv det beste ved Landes bok. Meget verdifull er den imidlertid også i sin oppfølging av utviklingen helt inn i vår egen tid. Forfatterens behandling av etterkrigstiden er i så måte interessant. Det samme kan for øvrig sies generelt om de selvstendige vurderinger Lande presenterer til den historiske og fenomenologiske utviklingen i Japans religiøse verden. Ikke minst gjelder dette hans begrunnelse for å legge hovedvekten i fremstillingen på de nye religionene. De

representerer, sier han, «den mest markerte religiøse nyskaping i Japans moderne tid». Vinklingen er i høy grad interessant.

Men kanskje blir dette også en svakhet ved fremstillingen? Etter mitt syn har nemlig Landes innføring også noen iøyenfallende svakheter. La meg nevne to. Den første har altså med metoden og opplegget å gjøre. At Lande velger å legge hovedvekten på de nye religionene er for så vidt greit, selv om jeg nok er i tvil om den begrunnelsen han gir rettfærdiggjør et slikt opplegg i noe som skal være en generell og grunnleggende innføring i japanske religioner. Jeg har større problemer med den måten han velger å disponere stoffet på. Når de nye religionene i den grad er rotfestet i gammel shinto og buddhisme som Lande riktig og tydelig godtgjør, virker det unektelig bakvendt å vente med innføringen i de sistnevnte til deres avleggere er presentert. I hovedkapitlet «Nye religionar 1868 – 1945» er der så mange terminologiske og innholdsmessige referanser til tradisjonell shinto og buddhisme, at det hele må fortone seg temmelig avansert for den som tar fatt på boka for å søke «grunnleggande informasjon». For eksempel: Det skal jo adskillig innsikt til for å skjønne hva som ligger i at Tenrikyo i 1888 ble godkjent som «ei grein av religiøs shinto» (s. 35), når den betydningsfulle distinksjonen mellom «stats-shinto» og «religiøs shinto» først presenteres seinere i boka. På meg virker dette som et pedagogisk feilgrep.

Den andre svakheten er av innholdsmessig karakter. Fremstillingen inneholder ingen innføring i den folkereligjøse og/eller folke-buddhistiske praksis som kommer til uttrykk

i de forskjellige og mangeartede fedreriter. Det er påfallende, og neppe bare av den grunn at undertegnede har beskjeftiget seg spesielt med forskning på dette området. Det er en allminnelig erkjennelse at fedrekulten (eller hvilken terminologi en nå vil bruke) er en «extremely important dimension of Japanese culture» (David Reid). At Lande velger å overse dette i sitt kapittel om folkereligjøstet, er ikke lett å skjønne. I alle fall ikke når han også i sitt kapittel om buddhismen avstår fra å gi noen innføring i hele det religiøse kompleks som populært går under betegnelsen «*soshiki bukkyo*» («begravelsesbuddhisme»). Ikke minst med tanke på forfatterens vekt og vinkling på de nye religionene blir denne mangel påtrengende. For flere av disse religioners vedkommende poengteres det nemlig – med rette – at fedredyrkelse har en vesentlig funksjon (Agon-shu s. 160, Reiyukai/Rissho Kosei Kai s. 160–161, Mahikari s. 165). Denne mangel medfører da også at de sentrale termer fra denne religiøse sektor ikke fins i registret (eks. *butsudan*, *hoji*, *kamidana*, *senzo matsuri*, *tsuizen eko*, etc), og viktige arbeider på dette feltet er fraværende i bibliografien (av forfattere som Takeda Choshu, Maeda Takashi, Tamamuro Taijo, R. J. Smith o.a.). Lande sier med adskillig rett at japansk religion er «ein vev» hvor et par tråder går på tvers av «den klassiske oppdelinga i religionar», den ene er shugendo, den andre keisersystemet. Fedredyrkelsen burde etter mitt skjønn vært anført og behandlet som en tredje.

Jan-Martin Berentsen